

ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНИХ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розглянуті сучасні процеси впливу глобалізації на світове господарство, підходи до визначення глобалізації та її позитивних і негативних явищ. Ключові слова: глобалізація, господарство.

Rassмотрены современные процессы влияния глобализации на мировое хозяйство, подходы к определению глобализации и ее позитивных и негативных явлений. Ключевые слова: глобализация, хозяйство.

The modern processes of influence of globalization are considered on a world economy, going near determination of globalization and it the positive and negative phenomena. Keywords: globalization, economy.

Постановка проблеми. Базовим поняттям, що відбиває стан світового господарства в останньому десятилітті ХХ століття і в першому десятилітті ХХІ століття, стало поняття глобалізації світової економіки.

Під феноменом «глобалізація» більшість дослідників розуміє, насамперед: - ступінь економічної та фінансової інтеграції держав, тобто рівень міжнародної торгівлі інвестицій; - персональні контакти людей – міжнародні поїздки і туризм, обсяг міжнародних телефонних переговорів, поштових переказів тощо; - технології – рівень використання у державі мережі Інтернет, Інтернет-сервісів; - ступінь включення країни до міжнародного політичного співробітництва-членство у різних міжнародних і регіональних організаціях.

Українські експерти до переліку елементів глобалізації, крім зазначеного, обґрунтовано включають також інтеграцію господарського життя; міжнародний поділ праці; інтеграцію ринків капіталу та робочої сили; розвиток міждержавних транспортних мереж; формування світового ринку знань та інтелектуальних продуктів; інтеграцію валютних ринків і виникнення ринку ЄВРО .

Україна, безумовно, також демонструє тенденцію до економічної і політичної інтеграції, насамперед з розвинутими європейськими країнами. За даними рейтингу, 62 найбільш розвинуті країни, які забезпечують 90 % світової економіки, наша держава посідає 42-е місце, а за рівнем включення до світової економіки – 35-у позицію. Водночас зазначимо, що до першої п'ятірки увійшли Ірландія, Швейцарія, Швеція, Сінгапур і Нідерланди. Велика Британія посідає дев'яте місце, за нею йдуть Фінляндія, США, Франція. Проте Японія посідає лише 35-е місце, Росія – 45-е, Китай – 51-у позицію . Безумовно цей процес незворотній.

Вплив глобалізації і надалі поширюється фактично на всі сторони внутрішнього і зовнішнього життя кожної країни, при чому не завжди позитивний. На ХХІ конгресі Соціалістичного руху, який відбувся 8 – 11 листопада 1999 р. у Парижі, була дана гостра негативна оцінка процесу глобалізації, висловлена глибока стурбованість його безконтрольністю, формами і методами проведення, наслідком чого може стати подальше поглиблення бідності одних

держав і збагачення інших, що в свою чергу стимулює глобальну злочинність, кризові явища в економіці і політиці, інших сферах суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень та невирішена раніше частина. Глобалізація світової економіки - відносно новий термін, введений в широкий науковий обіг у кінці 1980-х – початку 1990-х рр. (табл.1)[6-11] До цього періоду поняття глобалізація використовувалося переважно для позначення конкретного, специфічного явища в сучасному світовому господарстві - об'єднання окремих ринків збуту продукції великих міжнародних компаній та для характеристики корпоративної стратегії, спрямованої не на освоєння якого-небудь одного національного або зарубіжного ринку, а на дії на усіх ринках, тобто в глобальному масштабі. Близько 20 років тому першим автором, що використав вказаний термін, був американець Т. Левитт, який в 1983 р. в статті в «Гарвард бізнес ревію» писав про злиття ринків продуктів, що вироблялися великими транснаціональними корпораціями (ТНК).

Таблиця 1

Еволюція напрямків глобалізації у економічній літературі

НАПРЯМКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ	
ГЛОБАЛІСТИ	АНТИГЛОБАЛІСТИ
Р. Робертсон: глобалізація – серія емпірично фіксованих змін, що об'єднуються логікою перетворення світу у одне ціле	Г. Капур: глобалізація – відображає ідеологію ринку, правила якого диктуються МВФ, Всесвітнім банком, лідерами «великої вісімки», при чому велика частина світу не отримує благ від глобалізації
Х. Зіберт, Х. Клодт: глобалізація – процес трансформації різноманітних національних господарств у інтегровану глобальну економіку	
Д. Стигліц: глобалізація – подолання бар'єрів на шляху вільної торгівлі та більш тісна інтеграція національних економік	
Ф. Ганн: відзначає нерівномірне положення країн, тобто розвинуті країни отримують більше благ від глобалізації, ніж ті що розвиваються, що вимушені самостійно шукати шляхи подолання такої нерівності	Е. Цзян: самий великий вплив від глобалізації полягає у зниженні можливостей держав здійснювати власний суверенітет у відносинах з іншими державами
Експерти МВФ: глобалізація – зростаючий економічний взаємозв'язок країн всього світу внаслідок зростаючого обсягу різноманітності міжнародного обміну, а також завдяки все більш швидкій та широкій дифузії технологій	
М. Делягін: глобалізація - процес формування єдиного загальносвітового фінансово-інформаційного простору на базі нових інформаційних технологій	
І. Лукашук: глобалізація – всесвітній процес, що взаємопов'язує національні соціально-економічні утворення у єдину світову економічну і суспільну систему	

Б. Баді, професор Паризького інституту політичних досліджень виділяє три виміри понять глобалізації : це історичний процес, що розвивається

упродовж багатьох століть; глобалізація означає також гомогенізацію світу, життя по єдиних принципах, прихильність єдиним цінностям, звичаям і нормам поведінки, прагнення все універсализувати; це визнання зростаючої взаємозалежності, головним наслідком якої є підірвання, руйнування національного державного суверенітету під натиском дій глобальних фірм, релігійних угруповань, транснаціональних управлінських структур, які взаємодіють на рівних підставах не лише між собою, але і з самими державами - традиційними дійовими особами міжнародних відносин.

Мета. Відносна новизна самого об'єкту дослідження, а також складність і комплексність процесів, що відбуваються у світовій економіці, не дозволили досі скласти більш-менш однакового розуміння і визначення процесів глобалізації світової економіки. Зберігаються різні підходи до глобалізації, різні визначення, трактування змісту цього поняття і навіть його часових рамок. Так, можна зустріти твердження про те, що процеси глобалізації розвиваються ще з часів античності, або, в інших варіантах, - з часів виникнення перших світових ринків або цілісного світового господарства. Проте в такому розумінні глобалізація вільно або мимоволі ототожнюється з процесами інтернаціоналізації господарського життя.

Вклад основного матеріалу. Основними ознаками, що характеризують процес глобалізації являються наступні:

- світова економічна спільнота з сукупності взаємозв'язаних (у тій або іншій мірі) країн перетворюється на цілісну економічну систему (планетарну економіку). Національні господарства (економіки) виявляються складовими елементами єдиного всесвітнього господарського організму, а їх перспективи у світі, що міняється, визначаються ходом розвитку цього організму як цілого; характеризується складним процесом трансформації національно-державної форми організації світового господарства в нову форму. Міжнародні економічні процеси переростають з міждержавних, що більш менш ефективно регулювалися в односторонньому, двосторонньому або багатосторонньому порядку національними державами, у позадержавні, практично повністю невіддатливі державному регулюванню;

- зниження регулюючих функцій національної держави, яка вже не може, як раніше, захищати національну економіку від небажаних зовнішньоекономічних дій. У національній державі з'являються нові функції, міняються або зникають колишні (екологічна, економічна дипломатія, антимонопольне регулювання і т. д.);

- державно-монополістичний капіталізм набуває міжнародні форми інтеграційних об'єднань у вигляді «спільного ринку», наприклад, у що перетворився Європейський Союз (ЄС). Швидко розвивається транснаціональний капітал;

- фінансова сфера (особливо фондовий ринок) набуває глобальні масштаби. Це істотно міняє умови господарської діяльності. Міжнародний рух капіталів у вигляді позик, кредитів, торгівлі цінними паперами, валютних операцій практично в 50 разів перевищує світовий товарообіг. Фінансові

ринки функціонують значною мірою відособлено від розвитку відтворювальних процесів в реальному секторі економіки.

Визначити нову категорію дійсно не просто, оскільки процес глобалізації носить всеосяжний характер. Наша позиція полягає в тому, що глобалізація світової економіки - це сучасна, всесвітня, стадія інтернаціоналізації господарського життя, у рамках якого світове господарство набуває якісно нові, невідомі раніше, характеристики і особливості свого розвитку. Такими характеристиками виступають кардинальне збільшення цілісності світового господарства і взаємозалежність економік практично усіх країн світу, що різко посилюється, залучення раніше закритих країн до міжнародних економічних відносин, тенденція, хай і не завжди послідовна, до економічної гомогенізації світу (посиленню однорідності, схожості систем і форм господарювання), формування глобальних товарних і, особливо, фінансових ринків, становлення глобальних ТНК.

Разом з традиційними суб'єктами світогосподарських стосунків в умовах глобалізації з'являються і діють нові. Автори спеціального випуску французького журналу «Громадські науки», присвяченого проблемам глобалізації, налічують щонайменше сім нових суб'єктів, рішення і поведінка яких впливають зараз на світові процеси. Це, передусім, міжнародні організації, значущі інституціональні основи глобалізації (МВФ, Всесвітній банк, СОТ, «Велика вісімка» та ін.), регіональні організації, транснаціональні корпорації, інституціональні інвестори, неурядові організації (рух «зелених», «лікарів без меж» і багато ін.), великі міста, окремі особи.

На сучасному етапі розвитку світове господарство тісно пов'язане з відносинами країн в політичних і економічних сферах, наявністю загальносвітових проблем, а також супроводжується взаємопроникненням культур. Така тенденція отримала назву „глобалізація“.

Слід торкнутися економічного аспекту глобалізації, тобто створення єдиного світового економічного простору, в рамках якого складається єдиний відтворювальний процес. Тут основне місце займає процес глобалізації світових фінансових ринків (СФР), тобто об'єднання в єдину світову систему усієї сукупності міжнародних фінансових відносин. Цей об'єктивний процес, на нашу думку, обумовлений прагненням спільного ринку до вирівнювання норми прибутку: кожен учасник ринку бажає отримувати близький до решти агентів прибуток на один і той же фінансовий актив, в якому б фінансовому інституті він не був розміщений [1].

Деякі дослідники називають процес глобалізації фінансового ринку фінансовою революцією, коли система фінансових ринків почала функціонувати на світовому рівні. Джордж Сорос відзначав, що в світі «...виникла гігантська система циркуляції, що перекачує капітал на фінансові ринки і інститути в центрі, потім переносить його на периферію - або безпосередньо у формі кредитів і інвестиційних портфелів, або побічно - через багатонаціональні корпорації...» [2].

Основну роль у цьому процесі відіграла зміна світової валютної системи (криза Бреттон-Вудської валютної системи та введення стандарту СДР), зняття бар'єрів по прямих і портфельних міжнародних інвестиціях, розвиток зв'язку і комп'ютерних технологій, поява нових похідних фінансових інструментів, зниження інвестиційних ризиків унаслідок підвищення відкритості конкретних компаній і загальної державної фінансової системи в країнах-держувачах капіталу.

Ряд авторів вбачає в глобалізації фінансів причину росту спекуляцій і відвернення із спекулятивними цілями капіталу від виробництва і створення нових робочих місць. На думку французького економіста Ж.-П. Аллегре, такі кардинальні розбіжності між ученими пояснюються тим, що з 1980-х років відбувається становлення нової конфігурації світової економіки : перехід від регульованої державами системи (Бреттон-Вудские угоди 1944 р.), до системи, що направляється ринками.

Побоювання можливих негативних наслідків некерованої глобалізації фінансової сфери важко визнати перебільшеними. За оцінками «Гарвард бізнес ревью», нині на кожен долар, що обертається в реальному секторі світової економіки, доводиться до 50 доларів у фінансовій сфері. Загальний об'єм світового ринку вторинних цінних паперів наближається до 100 трлн. дол., а річний оборот фінансових трансакцій досяг півквартриліону дол. За найскромнішими оцінками темпи приросту об'єму операцій на міжнародному ринку капіталу в 1980-1990-і рр. на 60% перевищували приріст обсягу зовнішньої торгівлі і на 130% - валового світового продукту.

З одного боку, інтеграція ринків визначається кореляцією цін на фінансові активи, яка може формуватися через «канали» інтеграції. З іншого, за розрахунками експертів ОЕСР Г. Крістіансона и К. Піготта. з 1980-х рр. кореляція припинила своє зростання. І результати досліджень, присвячених проблемам глобальної фінансової системи, дозволяють сумніватися в тому, що глобалізація бізнесу і розширення потоків капіталу дійсно мають місце.

Також не можна не враховувати той факт, що існують бар'єри на шляху міжнародних інвестицій, які продовжують стримувати глобалізацію СФР. Перш за все, до них слід віднести незнання іноземних продуктів, компаній, методів ведення бізнесу, стандартів обліку і звітності, політичних переваг, державного регулювання [3].

Одним з основних джерел глобалізації є процес транснаціоналізації - становлення і розвиток у світовій економіці великих транснаціональних за масштабами своєї діяльності компаній - транснаціональних корпорацій (ТНК) реального і фінансового сектора. ТНК являються одночасно і результатом і головними дійовими особами інтернаціоналізації. В результаті транснаціоналізації певна доля виробництва, споживання, експорту, імпорту і національного доходу практично будь-якої країни залежить від рішень міжнародних центрів за межами цієї держави. У останнє десятиліття різні ринки, зокрема капіталу, технології і товарів, а до певної міри і праці, ставали усе більш взаємозв'язаними і інтегрованими у багатопланову мережу ТНК.

Сьогодні ТНК контролюють, за різними оцінками, від третини до половини світового промислового виробництва, понад половина міжнародної торгівлі, близько чотирьох п'ятих світового банку патентів і ліцензій на нову техніку, технології і ноу-хау. Міждержавні потоки товарів і послуг придбали нову якість: близько 40% таких потоків носить характер внутрішньо корпоративної торгівлі, що надає їм особливу стійкість.

Інша характеристика сучасних процесів транснаціоналізації пов'язана з тим, що найбільш великі сучасні ТНК усе більш приймають характер структур олігополістичного типу. Річ у тому, що процеси інтернаціоналізації, гомогенізації (наростання однорідності) загальносвітового економічного простору на рубежі ХХ - ХХІ вв. супроводжуються і пов'язані з помітною тенденцією до зміцнення господарюючих суб'єктів. Сьогодні в розвинених країнах в кожній галузі, як правило, домінують дві-три великі компанії, що конкурують між собою на ринках усіх країн. Економічна потужність великих ТНК цілком порівнянна з ВВП середніх за розміром і господарським потенціалом країн. Іншими словами, глобалізація світової економіки підтримується очевидним посиленням концентрації і централізації капіталу.

При цьому критики легковагих уявлень про процеси глобалізації вказують, що часто голосно декларована інтернаціональність, космополітизм великих ТНК - заяви, що не відповідають дійсності. Серед 100 найбільших корпорацій світу немає жодної, національна приналежність якої не була б ясна, яка була б суто глобальною. За усіма параметрами (розміщення штаб-квартир, спрямованість інвестицій, місце розташування дослідницьких центрів) досить чітко виражена національна орієнтація компаній. У рамках СОТ ще не розроблена система антимонопольних заходів, які можна було б застосовувати до глобальних ТНК. Це питання знаходиться у стадії обговорення.

Процес глобалізації, що об'єктивно протікає у рамках світового господарства, багато в чому по-різному впливає на країни з різним рівнем розвитку, що представляють «центр» світового господарства (по новій термінології - передові економіки), з одного боку, і країни, що розвиваються, і країни з перехідною економікою, з іншою. Передусім слід зазначити принципову асиметричність ризиків і вигод глобалізації для різних груп країн. Така асиметричність посилюється наслідками дії на країни що реалізуються в першу чергу США і провідними міжнародними фінансовими організаціями, у меншій мірі - іншими державами з розвинутою ринковою економікою неоліберальної моделі глобалізаційних процесів, що припускає посилення взаємозв'язків і взаємозалежності між національними економіками паралельно зі все більшим дерегулюванням внутрішньої (у масштабах країни) і зовнішньоекономічної діяльності і посиленням ролі ринкових механізмів саморегулювання на тепер уже не національних, а глобальних ринках.

Принципова асиметричність ризиків і вигод глобалізації витікає з логіки протікання самого цього процесу : як відомо, у рамках процесу глобалізації складаються глобальні товарні і фінансові ринки, інтегроване в масштабах

всього світу економічний простір, на якому явні конкурентні переваги мають найбільші компанії, - ТНК і транснаціональні банки. Вони, як правило, спочатку виграють конкуренцію на ринку з відносно невеликими національними компаніями за рахунок ефекту економії на масштабі, оптимізації використання ресурсних, трудових і технологічних потенціалів багатьох країн, де розташовані їх філії і виробничі потужності, використання механізму трансфертного ціноутворення і так далі

Добре відомо, що необмежена ринкова конкуренція не здатна забезпечити рівний рівень добробуту усім її учасникам. Принципово не змінюється ситуація з перенесенням конкуренції з національного на глобальний рівень. У глобальній конкуренції виграє найсильніший, а найсильніші у більшості випадків - компанії розвинених країн. Виробникам з багатьох країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою в такій боротьбі часто залишаються менш вигідні і прибуткові ніші виготовлення технологічно нескладною, трудомісткою і місцевою по характеру цільового ринку продукції.

Звичайно, не лише в країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою, але і розвинених країнах є галузі господарства, які терплять збиток від іноземної конкуренції у міру інтенсифікації міжнародної торгівлі і міжнародного руху капіталу, становлення глобальної фінансової сфери. Скорочення виробництва в цих секторах може спричинити значні соціальні витрати для певних груп населення (безробіття, необхідність перекваліфікації і переїзду в інші регіони та ін.). Очевидно, є немало таких, хто через вік, освіту або інші причини не має шансів на перекваліфікацію і перспектив знайти себе на ринку праці, що різко змінився. Проте в розвинених країнах ці негативні ефекти, якщо вони виникають, амортизуються відносно високим рівнем розвитку систем соціального захисту населення, страхування по безробіттю, державною допомогою в отриманні нової спеціальності і підвищенні кваліфікації робочої сили.

Для менш розвинених країн (що розвиваються і країн з перехідною економікою) при неочевидності вигод глобалізації внаслідок відносно слабкіших конкурентних позицій їх господарюючих суб'єктів в сучасних секторах економіки використання глобалізаційних процесів будуть, швидше за все, хворобливішими, оскільки можливості згладжування негативних наслідків обмежені меншим рівнем розвитку і меншим потенціалом систем соціального страхування і соціальної допомоги держави, меншими фінансовими можливостями урядів цих країн, що не дозволяють ефективно регулювати процес структурної перебудови їх господарських комплексів.

У реальній дійсності і з об'єктивних причин, і по суб'єктивним - пов'язаним з моделлю глобалізації, що реалізуються, - менш розвинені країни часто не в змозі скористатися плодами глобалізації, перетворити участь в міжнародних товарних і фінансових потоках у «двигун» свого власного розвитку. А спроби урядів цих країн завдяки контролю за процесом збільшення відкритості національних економік зменшувати ризики глобалізації часто

викликають протидію прибічників неоліберальної моделі глобалізаційних процесів.

З урахуванням викладеного вище можна стверджувати, що сучасний розвиток світового господарства характеризується такою ситуацією, коли потенційні ризики глобалізації в країнах так званої світової периферії не можуть не бути вище, ніж в країнах його «центру» - передових економіках. Процес глобалізації, що нестримно розвивається, часто приносить явні вигоди країнам з вищим рівнем розвитку і більшою конкурентоспроможністю національної економіки, а для менш розвинених країн витрачання цього процесу можуть урівноважити вигоди, а то і перевищити їх. Чимале число країн, що розвиваються, потрапило в «пастку глобалізації», під якою розуміється залучення до глобалізаційних процесів економік менш розвинених країн шляхом руйнівної для останніх експлуатації їх національних ресурсів, у тому числі природних і інтелектуальних. Вибратися з цієї пастки, очевидно, не так просто. Існують оцінки щорічних втрат країн, що розвиваються, від відсутності рівноправного доступу до глобальних торгових і фінансових ринків, що наближаються до сум близько 1 трлн. дол. Представляється і цілком логічною точкою зору ряду дослідників проблем глобалізації (А. Бэттлер, А. Салицький) про те, що країни, що розвиваються, і країни з перехідною економікою - це, швидше, об'єкти процесів глобалізації (globalization - takers) в протилежність країнам-лідерам світової економіки - суб'єктам глобалізації (globalization - makers). Причому саме в країнах-об'єктах глобалізації найсильніше небезпека прояву негативних сторін цього процесу. А іспано-американський економіст М. Кастельс взагалі вважає, що в сучасному світовому господарстві відтворюється і закріплюється «глобальна асиметрія», яка, згідно з цією точкою зору, і лежить в основі процесу глобалізації.

Одна з ознак глобалізації - наростання гомогенізації (схожість) світу, у тому числі уніфікація умов господарської діяльності. З цієї точки зору СОТ об'єктивно сприяє процесу глобалізації, оскільки за більш ніж піввікову історію ГАТТ/СОТ розробили саме таку систему правил і принципів міжнародної торгівлі, обов'язкових для усіх її учасників. Тому в США і інших країнах критики глобалізації стверджують, що СОТ є самим останнім в часі уособленням усієї системи глобального управління, вимагають зупинити ескалацію цього явища, а також обмежити діяльність таких міжнародних організацій, як МВФ і Всесвітній банк. Наприклад, С. Джордж наполягає на необхідності розрушити «антидемократичні інститути, подібні до СОТ, почати загальну битву за цивілізацію і свободу проти варварства і тиранії».

Нове в сучасній глобальній системі – це постійна інтенсифікація структури взаємозв'язків, опосередкованої такими феноменами, як сучасна індустрія комунікацій та новітні інформаційні технології, а також процес глобалізації взаємопов'язаності: технологічної, організаційної, адміністративної і правової, кожна з яких, попри все інше, має власну логіку та динаміку змін. Політика сьогодні здійснюється з усією своєю звичною невизначеністю, випадковістю та недетермінованістю у світі, пронизаному потоками товарів і

капіталу, пересуванням людей, комунікацією через авіаційний транспорт і космічні супутники.

Становлення нових форм світової економіки зараз пов'язують, перш за все, з появою глобальних інфраструктур (інформаційних, освітніх, транспортних тощо), в яких перебудовуються відносини між господарськими укладами, заснованими на старих та нових організаціях (переважно економічних і технологічних). Наприкінці ХХ століття зростаюча вразливість укладів та соціокультурних інститутів, які змінюються й гинуть під тиском інтелектуальних програм різного спрямування, сприяла розвитку тенденції глобальної технологізації.

Характеризуючи ці тенденції, М. Покровський особливо наголошує на шести з них. 1. Теоретики глобалізації основну увагу звертають не на конкретні зміни в окремих галузях, а на перетини та взаємопокладання цих змін. Це передбачає концентрацію уваги на просторово-географічних параметрах інновацій, їх глобальній релевантності. 2. Мабуть, однією з важливих особливостей глобалізації є те, що вона проникає в глибини соціальних структур, перетворюючи їх на носіїв нових змістів. Процес переходу від старого до нового відбувається швидко. При цьому будь-яке „нове” вважається кращим перш за все тому, що воно „глобальне”. 3. Поза сумнівом, глобалізація радикально впливає на наші уявлення про культуру як про щось успадковане, те, що спускається „згори” й „поширюється”. 4. Безперечним фактором є те, що глобалізаційні процеси підривають фундамент націоналізму в усіх його проявах – хай то будуть нації-держави, національні соціокультурні традиції чи певні типи свідомості. 5. Результатом процесу інтерналізації цінностей і ціннісних орієнтацій стає те, що регулятивно-нормативна функція суспільства суттєво трансформується. Мозаїчний набір соціальних „типів” і „моделей”, брак єдиних принципів раціоналізації, свобода звернення до примордіальних феноменів – невід’ємні складові глобалістсько-постмодерністської картини світу. 6. Будучи особливою нормативно-теоретичною парадигмою, глобалізація перекреслює й попередню концепцію раціональності, що склалася в межах „сучасного суспільства”. Нова модель раціональності, яка передбачає, перш за все, свободу багатоманітності, уособлюється в „теорії мультикультуризму”, в основу якої покладено принцип мозаїчності культурних „мап” регіональних і професійних груп [8].

Висновки. Процеси глобалізації сучасної світової економіки найтіснішим чином пов'язані з еволюцією її інституціональної структури - інституціоналізацією світового господарства. Річ у тому, що в міжнародних економічних відносинах, так як і у рамках національних економічних систем окремих країн, формуються певні інститути (норми, ціннісні характеристики, «правила гри»), а також організації, виступаючі у вигляді зовнішньої формалізованої структури цих інститутів. Говорячи інакше, в світогосподарських зв'язках складаються і видозмінюються конкретні соціальні інститути (що розуміються як синтез традиційних понять інститут і організація), відбувається інституціоналізація міжнародних економічних відносин. У області міжнародної

торгівлі разом з такими базовими характеристиками світового ринку, що традиційно визнаються в якості його інститутів, як приватна власність, конкуренція і так далі, до інститутів слід віднести так звані інфраструктурні складові міжнародних торгових відносин - банки, товарні біржі, міжнародні багатосторонні товарні угоди, покликані регулювати окремий сегмент світового ринку, і відповідні ним організації («класичний» випадок такої організації - фактичний картель країн-виробників нафти ОПЕК), двосторонні торгові угоди, ЮНКТАД (Конференція ООН з торгівлі і розвитку) і інші пов'язані з міжнародною торгівлею організації ООН. Особливо слід згадати регіональні інтеграційні організації (ЄС, НАФТА, МЕРКОСУР і багато ін.) і діючий в їх рамках механізм регулювання взаємної торгівлі. В той же час ведучою міжнародною регулюючою організацією, діючою у сфері міжнародної торгівлі, є СОТ.

З приведеного вище очевидний висновок про наростання конфліктного потенціалу у світовій економічній системі, накопиченні на стороні країн, що розвиваються, величезного потенціалу невдоволення. Посилення взаємозв'язків і взаємозалежності між країнами у світовій економічній системі поєднується з ростом світової соціально-економічної нерівності, збільшенням розриву в прибутках і рівні життя між найбагатшими і найбіднішими квінтилями і децилями населення планети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Добродомова С.В. Финансовая глобализация как определенная степень интеграции и ее последствия [Текст] // Весник Нижнегородского государственного университета. - № 1 (7). - 2006. - С. 620-624.
2. Осавлюк С. Л. Прогнозування нестабільності фінансових ринків в умовах глобалізації. [Текст] - К.: Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України, 2008. -С. 248-251 с.
3. Савелко Т.В. Уточнення економічного змісту й особливостей глобалізації [Текст] // Фінанси України. – 2004. – № 7. – С. 20-26.
4. Стукало Н.В. Глобалізація та розвиток фінансової системи України [Текст] // Фінанси України. – 2005. – № 5. – С. 29-35.
5. Червінський А., Шутиш М. Глобалізація: Україна залишається напіввідкритою і напівпрозорою[Текст] // Україна Business. – 2004. – № 16. – С. 4-5.
6. Robertson R. Globalization. L. : Sage, 1992.
7. Sibert H. Towards Global Competitions : Catalyst and constraints / H. Sibert, H. Klodt. Kiel, December 1998. P. 2.
8. World Economic Outlook. May 1997. P. 45.
9. Стиглиц Дж. Глобалізація: тривожні тенденції. [Текст] М. : Мысль, 2003. С. 7.
10. Kapur G. Globalization and Culture : Navigating the Void [Текст] // The Cultures of Globalization. Duke University, USA. 1998. P. 192.
11. Цзян Е. О влиянии глобализации на международные отношения [Текст] // Гонци гуанча. 1998. № 1. С. 12.